

Grigorij Mesežnikov

PREDVOLEBNÉ PARADOXY SLOVENSKA

Situácia niekoľko dní pred parlamentnými voľbami na Slovensku je dobrou ilustráciou toho, aký dynamický môže byť vývoj na politickej scéne, keď doňho vstupuje viac aktérov, ktorí konajú s rôznou mierou adekvátnosti v reakciách na zvonku prichádzajúce podnety.

Obrat v úvahách

Ešte pred pár mesiacmi najdiskutovanejšou témou v súvislosti s možnými výsledkami marcových volieb bola otázka či zisk strany Smer-SD jej postačí na vytvorenie jednofarebnej vlády alebo táto strana bude potrebovať nejakého koaličného partnera, aby vytvorila vládu. Týždeň pred voľbami sa analytici už najčastejšie zamýšľajú nad tým, či volebný zisk Smeru-SD a SNS, dvoch najpravdepodobnejších partnerov na vytvorenie vládnej koalície, im zabezpečí väčšinu mandátov v parlamente, alebo terajšiu jednofarebnú vládu Smeru-SD po štyroch rokoch vystrieda koaličná vláda stredopravých strán.

Podľa posledného publikovaného prieskumu agentúry FOCUS by prípadná vládna koalícia Smer-SD–SNS mala v parlamente tesnú väčšinu – 77 mandátov zo 150. Podľa volebnej prognózy agentúry EAC, ktorá využila vlastné údaje a údaje FOCUSu, koalícia Smer-SD–SNS by získala 39,5% voličských hlasov, zatiaľ čo stredo-pravé zoskupenie Siet’– Most–Híd–KDH–OĽaNO–SaS až 44,8% hlasov, tým pádom by súčasná opozícia mala väčšinu mandátov v parlamente. Keďže v roku 2014 schválený zákon o volebnej kampani zakazuje zverejnenie výsledkov prieskumov verejnej mienky v období 14 dní pred voľbami, neexistuje možnosť zistiť pred samotným hlasovaním, či trend poklesu podpory Smeru-SD a určitého posilnenia stredopravých strán pokračuje aj naďalej. Ostáva iba čakať na samotné výsledky volieb.

Môžeme si položiť otázku: prečo pár týždňov pred voľbami došlo ku zmene v náladách verejnosti, ktorá otvára rôzne varianty povolebného usporiadania?

Hlavným faktorom je tu nepochybne oslabenie Smeru-SD v závere volebnej kampane. V čom je príčina? Veď Smer-SD dlho a neohrozene kraloval v prieskumoch verejnej mienky. Ako vládna strana mal neporovnateľne viac možností udržiavať si svoju voličskú podporu – či už rozdávaním tzv. sociálnych balíčkov alebo využitím administratívnych kapacít štátu na politickú kampaň, na permanentne bežiacu mediálnu prezentáciu.

Prvý paradox: mocenské postavenie Smeru-SD

Tu však narážame na prvý slovenský predvolebný paradox: je zrejme, že vládna strana precenila význam svojho mocenského postavenia pre získanie podpory voličov. Jedným z veľavravných symptómov mocenskej pýchy Smeru-SD bola absencia plnohodnotného volebného programu. Vedenie strany nepovažovalo za potrebné pripraviť programové východiská do ďalšieho funkčného obdobia, zrejme si myslelo, že víťazstvo vo voľbách vládnej strane tak či tak neunikne. Smer-SD zavesil na svoju webstránku jednostranový dokument obsahujúci 5 všeobecne sformulovaných, nič nehovoriacich viet, po kritike médií

a mimovládnych organizácií strana zorganizovala „programovú konferenciu“, na ktorej prezentovala 5-stranový materiál, ten však tiež nebol nijakým volebným programom, ale súhrnom vybraných rezortných priorít. Hoci z hľadiska oslovenia voličov význam straníckeho programu môže byť druhoradý, samotný fakt absencie kľúčového programového dokumentu poslúžil signálom o tom, že vnútri strany dochádza k poklesu akcieschopnosti, k spoľahnutiu sa na to, že pozícia vládnej strany automaticky zabezpečí volebné víťazstvo.

Druhý paradox: prístup Smeru-SD k témam kampane

Ďalšou príčinou predvolebného oslabenia vládnej strany bolo zjavné precenenie významu jednej témy – témy migrácie, utečencov. Je pravda, že od júla do decembra 2015 sa volebné preferencie Smeru-SD kvôli vyvolávaniu znepokojenia a strachu vo verejnosti a následne sľubom Roberta Fica zabrániť prílevu utečencov vyšplhali na takmer 40%, v januári a februári 2016 však klesli na 30%.

Nechajme teraz bokom morálnu stránku veci, ktorá vystavuje lídra Smeru-SD do nie veľmi lichotivého svetla – ako xenofóbneho a bezcitného človeka, ako politika, ktorý nectí záväzky vyplývajúce z členstva v EÚ, ktoré má pre Slovensko priam existenčný význam. Zostaňme pri spôsobe vedenia volebnej kampane.

Tým, že celú kampaň svojej strany postavil Robert Fico fakticky na jednej téme, ktorá síce púta pozornosť verejnosti, ale nepredstavuje naliehavý spoločenský problém, ovplyvňujúci každodenný život občanov (utečenecká vlna, ako je známe, Slovensko úplne obišla), nebol pripravený reagovať na zmenu predvolebnej debaty, vyvolanú alarmujúcou situáciou v školstve a zdravotníctve. Požiadavky a protesty učiteľov a zdravotných sestier najprv ignoroval, potom ich skritizoval, obvinil protestujúcich zo spojenectva s opozíciou a napokon požiadavky štrajkujúcich fakticky odmietol. A tu sa dostávame k druhému slovenskému predvolebnému paradoxu, spojenému so Smerom-SD. V obave, že bude vnímaný verejnosťou ako slabý alebo porazený politik, nepristúpil Robert Fico na nijaký kompromis. Práve tým však prejavil zo strategického hľadiska slabosť, keďže neodhadol, ako na jeho neústretné kroky zareagujú občania. A tí zareagovali kriticky (čo potvrdili sociologické prieskumy).

Verejné protesty učiteľov a zdravotníčok, ako aj v médiách publikované informácie o klientelistických kauzách s účasťou ľudí blízkych vládnej strane (tender na prevádzkovanie kompy cez Dunaj, rôzne „biznis-projekty“ v zdravotníctve, vykazujúce nepopierateľné známky rodinkárstva, okolnosti veľkého podvodu s odpočtami DPH) zatlačili Smer-SD do defenzívy, z ktorej sa mu nepodarilo dostať ani po tvrdom diskreditačnom útoku Roberta Fica na lídra OĽaNO Igora Matoviča. Samotná táto kauza vyvolala silné podozrenie, že „kompromitujúce“ materiály na Matoviča zhromažďoval premiér v rozpore so zákonom, so zneužitím policajných a daňových orgánov, pričom vytiahol tieto materiály tesne pred voľbami s jediným cieľom – poškodiť politického oponenta. Tým však dosiahol opačný efekt – v očiach mnohých voličov poškodil sám seba.

Tretí paradox: fragmentácia stredopravých strán

Slovenský stranický systém je už dlhšiu dobu poznačený dvomi charakteristickými črtami: existenciou jednej silnej strany, ktorá sa deklaruje ako strana ľavicová, a pôsobením konglomerátu viacerých stredo-pravých strán. Miera fragmentácie stredo-pravej časti politického spektra sa od volieb 2012 dokonca zvýšila. Prispela k tomu nielen ideologická rozmanitosť ináč si pomerne blízkych z politického hľadiska subjektov, ale aj také faktory ako absencia kultúry dlhodobej koexistencie názorových skupín (frakcií) v rámci jednej strany, vnútrostranícke konflikty, „pendlovanie politikov“ z jednej strany do druhej a zakladanie nových strán na realizáciu osobných ambícií lídrov. Tretím slovenským predvolebným paradoxom (spojeným však už nie so Smerom-SD, ale so stredopravými stranami) je fakt, že napriek zvýšenej miere fragmentácie tejto časti politického spektra šance na vytvorenie stredopravej vlády, zloženej z viacerých strán, sú pár dní pred voľbami prinajmenšom vyrovnané so šancami na vytvorenie vlády za účasti monolitného, jednotného Smeru-SD.

Tri dni pred hlasovaním: všetko je otvorené

Predseda Smeru-SD neustále opakuje, že vláda „pravícového zlepenca“, ak vznikne po marcových voľbách, ohrozí „sociálne vymoženosti“ vytvorené vládou Smeru-SD, povedie k nestabilite a vnútropolitickým problémom, ktoré môžu skomplikovať slovenské predsedníctvo v EÚ v druhej polovici roka 2016. Je to obvyklá predvolebná taktika lídra Smeru-SD – prognózovať pohromy, ktoré nastanú v krajine, ak práve on stratí alebo nezíska moc. Naposledy takto strašil občanov v prezidentských voľbách 2014, keď možnosť víťazstva svojho protikandidáta Andreja Kisku spájal priam s katastrofickými následkami pre krajinu. Napokon potupne prehral.

Rok 2014, zatiaľ posledný volebný rok na Slovensku, bol pre Roberta Fica a jeho stranu rokom politických porážok. Líder Smeru-SD prehral prezidentské voľby. Strana vo voľbách do Európskeho parlamentu podľahla stredopravým stranám, ktoré delegovali do EP dvojnásobný počet poslancov než delegoval Smer-SD – 9 z 13, z toho 6 išlo do frakcie Európskej ľudovej strany (EPP). Smer-SD dosiahol oproti očakávaniam slabší výsledok aj v komunálnych voľbách. Podarí sa vládnej strane zvrátiť pre seba nepriaznivú dynamiku alebo tento trend bude pokračovať?

Hlasovanie 5. marca 2016 bude okamihom pravdy pre voličov na Slovensku. O málo percent zvýšená resp. znížená volebná účasť alebo niekoľko desiatín percenta hlasov odovzdaných resp. neodovzdaných nejakej strane, ktorá sa pohybuje tesne okolo hranice voliteľnosti môžu viesť k absolútne odlišným výsledkom z hľadiska rozdelenia poslaneckých mandátov a vzniku novej mocenskej konfigurácie. Všetko je ešte otvorené.

1. marca 2016